

ליהוטיים נפלאים

פרשת מקץ

שנשכח למשך שנה שלימה כנגד כל זכירה, כי החלום של שר המשקים היה בראש השנה שהוא יום הזכרון, ולכן נענש יוסף הצדיק, שהקדוש ברוך הוא מנע את זכרונו באותו יום, וגם בראש השנה הבא אחריו, ובראש השנה השלישית שהוא 'מקץ שנתיים ימים' לחלומו של שר המשקים, נפקד יוסף לטובה, וכפי שאמרו רבותינו שיוסף יצא מבית האסורים בראש השנה. ולכן מובן, בגלל שהוא נשכח בראש השנה שהוא 'יום הזכרון', נשכח כבר ממילא למשך כל השנה.

"ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר" (מא, א)

רבינו האור החיים הקדוש מדקדק בלשון הפסוק, שהיה לו לומר ויהי מקץ שנתיים ימים 'חלם פרעה' או 'ויחלום פרעה', ומדוע נאמר בלשון ופרעה חולם???

ומתרץ וזה לשונו: 'עוד אפשר שיכוין לומר, כי שנתיים ימים ופרעה חולם בתמידות חלום זה, אלא שלא היה יודע שחלם, ולסוף שנתיים חלם ולא שכח'. עד כאן לשונו.

כלומר: שבמשך שנתיים חלם פרעה את אותו חלום, אלא כשהוא היה קם בבוקר לא ידע מהחלום כי היה שוכח אותו, ולאחר שנתיים ימים חלם ולא שכח, ואז הגיעה ישועתו של יוסף הצדיק שיצא מבית האסורים.

ונמצינו למדים יסוד גדול באמונה: שלכאורה מה היה הצורך בכך שיחלום פרעה במשך שנתיים, והלא עיקר המטרה היה לטובב לפתרון החלום על ידי יוסף, ושיצא על ידי זה מבית האסורים, ולכאורה היה מספיק שיחלום פרעה בלילה האחרון בסיום השנתיים ימים.

אלא התשובה לכך היא: שהרי כל הסיבה שנתעכב יוסף שנתיים ימים בגלל שאמר לשר המשקים והזכרתני, ואם היה יוסף נותן אל לבו לשוב על זה, הרי היה נגאל בתוך השנתיים, שהרי תשובה מועלת לכל דבר, לכן מן השמים הכינו סיבת גאולתו שלא יהיה מעוכב אפילו שעה אחת, ובכל השנתיים האלו חלם פרעה את אותו החלום, ואם היה יוסף מתקן את הענין הזה שתלה בטחונו בבשר ודם, אז מיד היה פרעה נזכר בחלומו, מה שהיה מביא לגאולתו של יוסף מיד.

וכן לגבי פרנסה וכל ישועה שהאדם צריך, עליו לדעת שהישועה עומדת ומחכה לו, והוא רק צריך לעשות השתדלות רוחנית, וברגע שיהיה ראוי, יקבל אותה מיד.

"ופרעה חולם" (מא, א)

מדרש: וכי הבריות אינם חולמין, אלא חלומו של מלך, של כל העולם הוא.

ויש לומר שקשה על שר המשקים מדוע לא הלך הוא בעצמו אל יוסף להגיד לו את חלום פרעה כאילו שהוא עצמו חלם את החלום, וכאשר יפתור לו יוסף, ילך

"ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם" (מא, א) מובא בבית הלוי סיום תקופת מאסרו של יוסף וחלום פרעה הם לכאורה שני עניינים נפרדים, אשר מלבד זה שארעו באותו פרק זמן, אין שום קשר ביניהם.

צריך להבין, אם כן, מדוע כורך הפסוק את שניהם יחד באמרו, "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם". אלא בכל דבר בעולם יש סיבה ומסובב. כלומר, ישנה הסיבה הגורמת את הדבר, וקיימת התוצאה הנולדת מן הסיבה.

בהבחנה המדויקת מהי הסיבה ומה המסובב שוררת מבוכה רבה, ורבים הם הטועים. למשל, אם אדם השקיע כספו בעסק מסוים והרויח על ידי כך ריוח גדול, אומר השכל האנושי, שההשקעה היתה הסיבה שממנה נהיה הרווח הגדול. אליבא דאמת, זוהי טעות גדולה. לא ההשקעה הביאה את הרווח, אלא מן השמים נגזר עליו שירוויח. ואחרי שגזרו כך, מן השמים סובבו את מהלך העניינים בעולם הזה שיבוא אדם זה וישקיע את כספו בעסק מוצלח. נמצא אם כן, שהמציאות היא ההפך ממה שבני אדם רגילים לחשוב, לא העסק הוא הסיבה והרווח הוא המסובב, אלא הרווח שנקבע מן השמים הוא הסיבה והעסק הוא המסובב.

כך הוא הענין גם אצל יוסף. המדרש (בראשית רבה פ"ט א') אומר "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם", זה שכתוב איוב (כח ג): "קץ שם לחשך", קץ שם ליוסף כמה יהיה בבית האסורים. כיון שהגיע הקץ, "ופרעה חולם". כלומר, גם כאן יש מקום לשכל האנושי לטעות ולומר שחלום פרעה הוא הסיבה שסובבה את הוצאת יוסף מבית האסורים. בא המדרש ומלמדנו שהקב"ה הועיד מראש את חלום פרעה להיות האירוע שיגשים את יציאת יוסף מבית הסוהר. על כן היה עתוי החלום תלוי ועומד עד שתגיע העת של "קץ שם לחושך", סוף ישיבת יוסף במאסר. ומכיון שהגיע היום הנכסף, מיד "ופרעה חולם". מעתה מובן היטב סדר העניינים בפסוק וכריכתם יחד. אכן, "מקץ שנתיים ימים", של יוסף, הגיעה העת "ופרעה חולם".

"ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עמד על היאר" (מא, א)

נאמר כאן 'ויהי' לשון צער, לרמז על צערו של יוסף הצדיק שנתעכב בבית האסורים במשך שנתיים ימים, גם לאחר חלומו של שר המשקים.

ואמרו רבותינו במדרש, שהסיבה לכך שקיבל עונש, משום שביקש משר המשקים לאחר שפתר לו את חלומו לטובה, ואמר לו יוסף 'כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה', ומכיון שאמר בדבריו שני פעמים לשון זכירה, קיבל עונש מידה כנגד מידה, שנשכח כביכול במשך שנתיים, כנגד כל פעם שהזכיר הלשון של זכירה - נשכח למשך שנה.

ומבאר רבינו האור החיים הקדוש, שסיבת הדבר

לע"נ

הרה"צ פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת מקץ

שמפני זה הוכה. נמצא שהמכה היתה לתועלת. וכן בכל יסוריו של אדם, אם מחזיר פניו ומתבונן מי המכהו ועל מה הכהו - 'מה זאת עשה אלוקים לנו' - יוצא לו מזה תועלת, אבל אם אינו מחזיר פניו לראות ולהתבונן מי הוא המכהו ועל מה הוא מכהו, אין יוצא לו ח"ו תועלת מזה, ואין הבדל בינו לבין ה... (מאמר מרדכי - סלאנים)

"וקל שדי יתן לכם רחמים" (מג, יד)

לכאורה היה צריך לומר: "יתן עליכם רחמים" והרי לכך נתכוון שהשי"ת ירחם עליהם א"כ מדוע אמר: "יתן לכם רחמים"? מבאר הרבי משה יחיאל מאז'רוב זצ"ל; הרוצה שירחמו עליו מן השמים צריך תחילה שיהיה הוא עצמו רחמן, כדרך שאמרו; 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים' (שבת קנא.). אף יעקב אבינו איחל לבניו שיזכו להיות רחמנים שיתן הקדוש ברוך הוא להם מידה טובה זו של רחמנות על אחרים וממילא ירחמו גם עליהם מן השמים. (ממעיינות הנצח)

"הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף" (מד, ד)

מה הקשר בגלל שלא הרחיקו לכן אמר רדוף אחרי האנשים? אלא איתא כי תפילת הדרך מועילה לאדם שלא יזק, ומחוייבים בתפילה זו רק לאחר שמתרחקים לפחות פרסה אחת מן העיר, ויוסף ידע שהם יתפללו תפילת הדרך ולכן ציוה לרדוף אחריהם לפני שיתרחקו הרבה מן העיר. היינו, לפני שיתפללו תפילת הדרך. ויש עוד להוסיף, שלכן ציוה יוסף למלא את אמתחותיהם כאשר יוכלו שאת (מד, א), שיכביד עליהם המשא ולא יוכלו לנסוע מהר יותר ויקל לרדוף אחריהם ולהשיגם בעוד מועד. (הגה"ק האלוקי רבי חיים ויטאל ז"ע)

"ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא עודנו שם ויפלו לפניו ארצה" (מד, יד)

רש"י מפרש: "עודנו שם - שהיה ממתין להם". בספר ישמח לב (להגר"ז לובינסקי) מקשה שלכאורה מה זה משנה מה שהיה ממתין להם, ולכאורה "והוא עודנו שם" נראה כשפת יתר, דוודאי כיון שנפלו לפניו ארצה, היה עדיין שם? ומסביר שמרמז בזה על גודל מדרגותיו של יוסף הצדיק, שאף שבאו אחיו להשתחוות אליו, וראה בחוש איך שחלומותיו מתקיימים, בכל זאת לא זחה דעתו עליו כלל, ונשאר בשפלות רוחו כמו שהיה בעת שהשליכוהו הבורה, כי ידע שכל הגדולה הניתנת לו, מן השמים היא, לא עבור עצמו, אלא בכדי להציל את אחיו ובית אביו מחרפת רעב ולהחיות עם רב, וזה "והוא עודנו שם" באותה הבחינה שהיה שם בבור, היה בשעה שנתקיים בו "ויפלו לפניו ארצה".

שר המשקים לפרעה ויפתור לו את החלום בשם עצמו, וכל הכבוד היה בא אליו. וזהו שהקשה במדרש: וכי כל העולם אין חולמין, שהיה לו לספר את החלום ליוסף כאילו הוא עצמו חלם זאת. ועל זה תירץ המדרש שחלום של מלך שאני, שאם היה אומר ליוסף בשם עצמו היה פותר לו כמו להדיוס. ועל כן מוכרח היה שר המשקים לומר ליוסף שפרעה הוא החולם, ואז יוסף כבר לא היה מגלה לו את הפתרון רק היה הולך בעצמו לפרעה, ועל כן הוצרך להזכיר את יוסף בפני פרעה. (פרדס יוסף)

"את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה" (מא, כה)

רבינו האור החיים הקדוש מביא את דברי הגמרא, ששלושה דברים הקדוש מכריז עליהם בעצמו ולא על ידי שליח, ואלו הן: רעב, שובע, ופרנס טוב. ובוזה מבאר מה שאומר יוסף לפרעה 'את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה', ולכאורה מדוע נאמר 'עושה' בלשון הווה, ולא 'יעשה' בלשון עתיד?? אלא נתכוין לרמז, שאת הדברים שהקדוש ברוך הוא עושה ומכריז בעצמו, הגיד לפרעה באמצעות החלום. ומוסיף רבינו הקדוש, שגם את הדבר השלישי שהוא 'פרנס טוב' הראהו בחלום, כי כל מה שהודיעו על שנות השובע והרעב, ושהפרות הכחושות אוכלות את הבריאות, הוא בשביל שישכיל לקחת אדם נבון וחכם שידע איך ומה לעשות ששני הרעב יתפרנסו משנות השובע. ובוזה מובן מדוע הוסיף יוסף בפתרון החלום 'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתיהו על ארץ מצרים', ולכאורה איך נעשה יוסף יועץ למלך, והרי ביקש ממנו רק פתרון החלום? אלא התשובה היא, שגם זה חלק מפתרון החלום, שלכן הודיעו הקדוש ברוך הוא שנות השובע והרעב, כדי שימנה פרנס טוב שידע בחכמה ובתבונה, איך לפרנס בשנות הרעב.

"ויאמר מרגלים אתם" (מב, ט)

מדוע האשימם דוקא באשמה זו ולא באשמה אחרת? באר האדמו"ר מגור הזקן זצוק"ל, כי יוסף חשש שמא יחקרו וישאלו את אנשי המקום על אודות אחיהם שנמכר לכאן, ועלולים להוודע כי אותו העבד שנמכר הוא המלך, ולכן האשימם "מרגלים אתם", כדי שיפחדו לחקור את אנשי המקום, כיון שחושדים בהם שמרגלים הם. (באר התורה)

"מה זאת עשה אלקים לנו" (מב, כה)

זה ההבדל בין אדם לחמור. חמור כשנותנים לו מכה, אינו מחזיר פניו להתבונן מאין הגיעתו המכה אלא ממשיך בדרכו הלאה. מה שאין כן אדם שמקבל מכה, מיד מחזיר פניו לראות מיהו המכה, ועל מה הוא מכהו, ומשתדל לתקן הסיבה